

Т.В. Андросова, канд. екон. наук, проф. (*ХДУХТ, Харків*)

Л.О. Чернишова, канд. екон. наук, доц. (*ХДУХТ, Харків*)

ОСНОВНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ СУЧАСНОЇ ГЛОБАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

Особливістю сучасного світогосподарського розвитку є поширення процесу глобалізації. Усе більше посилюється взаємодія національних економічних систем, що знаходить свій прояв у зростаючій міжнародній міграції капіталів, робочої сили, інформації, збільшенні товарообігу між країнами, посиленні впливу транснаціональних корпорацій (ТНК) як на окремі держави, так і на світову економіку в цілому. У результаті процесів глобалізації формуються глобальні ринки товарів, послуг, капіталів, інформації, робочої сили.

Інституційною основою глобалізації є міжнародні організації. Будучи наддержавними органами регулювання, вони здійснюють диверсифікований вплив на політику урядів країн світу. В умовах глобалізації поступово зменшується роль держави як регулюючої сили. Частину своїх функцій держава передає міжнародним організаціям. Також на державну політику здійснюють значний вплив ТНК, які розпоряджаються глобальними фінансами та маніпулюють державними пріоритетами у власних інтересах.

Основними рушійними силами глобалізації є інформаційна революція та ринкова конкуренція, яка спонукає великі міжнародні корпорації поширювати свої операції по всьому світу. Зараз бізнес має глобальний доступ до ринків, фінансів, партнерів тощо.

Розгортання процесу глобалізації вирізняється суперечливим впливом на національні економіки та на весь перебіг сучасного світогосподарського розвитку. Так, якщо ще кілька років тому спостерігалася тенденція до концентрації торговельних та інвестиційних потоків у межах розвинутих країн, то зараз спостерігається новий тренд у розвитку глобальної економіки – зростання ролі країн, що розвиваються, і формування нових центрів економічного розвитку. Зовнішня торгівля зростає в цих країнах досить високими темпами, в ній частка проміжної продукції досягає 50...60%, а імпортна складова в експортних товарах збільшилася з 20% у 1970-ті рр. до 40% у наш час. Зростає частка країн, що розвиваються, в експорті готових виробів (з 10% в 1980 р. до 28% у наш час). Біля третини світового експорту середньо- та високотехнологічних товарів, комп'ютерних технологій здійснюється саме цією групою країн.

Безперечно, такі тенденції не є універсальними для всіх країн, що розвиваються. Залишається частка найменш розвинутих країн, які знаходяться осторонь цих явищ. Багато країн, що розвиваються, є реципієнтами прямих іноземних інвестицій транснаціональних корпорацій з розвинутих країн. Тому стан економічного розвитку та зовнішньої торгівлі в менш розвинутих країнах залежить від ділової активності та покувної спроможності в розвинутих країнах.

Разом з тим країни, що розвиваються, являють собою досить великий ринок збуту, це призводить до швидкого зростання обсягу взаємної торгівлі між ними та надає доступ до недорогих засобів виробництва, які задовольняють вимоги, а також значно розширює ринок збуту для товарів, що виготовлені у цих країнах.

Поступово підвищується роль країн, що розвиваються, й у сфері глобального інвестування. В даний час у країни Азії, Африки та Латинської Америки надходить щорічно більше 30% світового обсягу прямих іноземних інвестицій. Однак прямі іноземні інвестиції розподіляються досить нерівномірно – основний потік (до 80%) спрямовується до країн Південної та Східної Азії, Латинської Америки. Основними реципієнтами є Китай і Гонконг, Індія, Сінгапур, Мексика, Бразилія.

Зростає роль країн, що розвиваються, і як експортерів капіталу. Так, якщо у 1980-ті роки на частку цих країн припадало майже 6% загального відтоку капіталу, то зараз ця частка збільшилася до 21%. Провідні позиції в експорті капіталу займають країни Азії, на які припадає 75% від загального обсягу експорту інвестицій з країн, що розвиваються. Провідними експортерами є Китай, Гонконг, Індія.

Слід відмітити, що поступово в країнах, що розвиваються, з'являються транснаціональні корпорації, які активно виходять на світові ринки шляхом прямого інвестування. На особливу увагу заслуговують азійські ТНК, які проводять агресивну експансію на ринках розвинутих країн.

Отже, процес глобалізації охоплює все більше сфер світового господарства. Ринки товарів, послуг, капіталів, робочої сили, технологій стають більш взаємопов'язаними. Розвинуті країни поступово втрачають провідні позиції в міжнародній торгівлі та глобальних інвестиціях. Відбуваються зміни архітектури глобальної економіки на користь країн, що розвиваються.